

Darwin'e Reddiye Sahibi Bir Şeyh "Hasırizâde Mehmed Elif Efendi"

“Yenikapı Mevlevîhânesi 1326 senesi 29 Nisanında (milâdî: 13 Mayıs 1910) Abdulhalim Çelebi, Şeyhülislam-ı Esbâk Pirizâde Salip Molla'nın ve Yenikapı ve Bahariye Mevlevîhânesi postnişinlerinin ve Sütlüce Sâdi dergâhı Şeyhi Mesnevîhân Şeyh Elif Efendiler hazerâtı ile... Şeyhülislam tarafından temel taşı yerine konduktan sonra Şeyh Elif Efendi'nin okuduğu duayı müteakip okunan Gülbang-ı Mevlevî ile vâz-i esas resmi teyemmümen icra edilmiştir...”

“İhtifalci” lakabıyla anılmış, önemli tarihi vakıalara ve ölen kişilere ihtifaller düzenleme âdetini devam ettiren Mehmet Ziya Bey'e ait bu cümleler, 1910 senesinde Yenikapı Mevlevîhânesi'nin Sultan Reşat tarafından yeniden yapılması vesilesi ile düzenlenen temel atma töreni hakkında kaleme alınmıştır.

Dönemin birçok önemli şahsiyetinin toplu bir fotoğrafını karşımıza çıkaran bu metinde, şu an kültür-sanat tarihimize “temel” olmuş pek çok kişi Mevlevîhâne'nin temel atma törenindedir. “Meclislerde rütbeliler tarafından dua edilmesi” âdetinin bir genelgeçer kaide olduğu Osmanlı medeniyetinde, Şeyh Elif Efendi isimli birisinin Şeyhülislam ve o kadar tekke şeyhi arasında dua ettirmesi ilginç gelmedi mi sizlere?

Aslında günümüzde çok da ilginç gözükmeyen bu durum döneminin gayr-i tabii bir haliydi. Çünkü soyca Mevlevîliği bulunmayan (Hz. Mevlânâ'nın soyundan gelmeyen) “Elif Efendi” isimli birisi İstanbul'un en önemli mevlevîhânesinin temel taşı koyma merasiminde dua ettiriyordu. İstanbul'un oturmuş bir geleneği olan tekke kültüründe, bu vakıa dervişler arasındaki bir “kıyl ü kâl” için yeterli malzemeydi.

Fakat Şeyh Elif Efendi'nin dua ettirmesi hakikat penceresinden çok da garip gelmemektedir. Çünkü o dönemde vaktin “Reisü'l-Meşâyih”lığına aday gösterilen bu zatın kişiliği ve maharetleri herkesi hayran bırakacak nitelikte idi.

Peki, kimdir bu tarihe adını yazdırmış fakat ehline malum “Şeyh Elif” ?

“Şeyhlik” unvanının yanında *hattat, mimar, musikişinas, şair, mesnevîhân, Darwin teorisine Osmanlı'da “ilk reddiye müellifi”* olmak gibi birçok meziyetini sayabileceğimiz bu zat, tarihin önemli fakat ayrıntıya gizlenmiş simalarından birisi idi.

Şehla renkli ve derin bakışlı gözleriyle bilinen, uzun yüz hatlı, ismi gibi siması da bir “elife” benzeyen Şeyh Mehmet Elif Efendi 3 Recep 1266/ 9 Mayıs 1850 senesinde, Sütlüce'de bir dergâhın harem konağında dünyaya geldi. Bu konak kendisinin daha sonra şeyhlik yapacağı

ve hatta tekkeler kapandıktan sonra vefatına kadar ailesi ile birlikte yaşamaya devam edeceği Hasırîzâde Tekkesi'nin ek binasıdır.

Elif Efendi'nin babası, Hasırîzâdeler ailesi soyundan ve bu tekkenin dördüncü postnişini Ahmet Muhtar Efendi'dir. Hasırîzâdeler ailesi aslen Mısırlı olup ticaretle uğraşan bir aileydi. “Hasırî” lakaplarının da, Elif Efendi'nin büyük dedesi olan Halil Ağa'nın saray “hasırcıbaşısı” olmasından geldiği bilinmektedir.

Tahsil hayatına her Osmanlı çocuğu gibi “elif bâ” ile başlayan Elif Efendi'nin önemli derecedeki kabiliyeti dikkatlerden hiç kaçmamış olacak ki, onun Kur'an-ı Kerim, Arapça, Farsça, Tefsir, Hadis, Fıkıh, Kelâm, Mantık ve Tasavvuf konularında erken yaşta icazet aldığını görmekteyiz. 1880 yılında babasından Sâdî Tarikatı hilâfeti alan Elif Efendi, artık İstanbul'un genç bir Sâdî Şeyhi olmuştur.

Tüm bunların yanında, meşhur Türk müziği nazariyatçısı Mevlevi Abdülbâki Nâsır Dede'nin oğlu olan Osman Selahattin Dede, Elif Efendi'nin hayatında bir dönüm noktasıdır. Osmanlı'da Tanzimat ile beraber tekkeleri kontrol altında tutmak amacıyla oluşturulmuş bir sistem olan ve Şeyhler Meclisi anlamına gelen “Meclis-i Meşâyih”ın ilk “Reis”i Osman Selahaddin Dede, Yenikapı Mevlevîhânesi'nin önemli şeyhlerinden biridir. Tanzimat düşünceleri nedeniyle II. Abdülhamid tarafından takibe alınmış olan Selahaddin Dede'den ders gören Elif Efendi'nin de yıldızı, kendi tekkesinden çok bu derslerde parlamıştır. Ayrıca bu tarihlerde Mevlevîlerin devlet protokolünde alt tabakalara itilme çabasına rağmen Elif Efendi'nin “Hasırîzâde ailesi üyesi” olması onu bu dertten kurtarmıştır, diyebiliriz. Hatta Sultan II. Abdülhamid'in tasavvufa ve özellikle de Mevleviliğe mesafeli duruşuna rağmen, Kütahya Mevlevîhânesi'nin ve Hasırîzâde Tekkesi'nin son restorasyonunun bir fermanla, Hasırîzâde Tekkesi “saraylı dervişlerinden” olan Tophane Müşiri Mehmet Seyyid Paşa'nın parası ile yaptırılması, oldukça ilginç bir anekdottur.

İşte bu siyasi ortam içinde Elif Efendi kısa sürede kendisini iyi bir ilim adamı olarak yetiştirmeye başlamıştır. Ailesinde bir gelenek olan “Mesnevîhanlık” derslerini Osman Selahattin Dede'den almaya başlayan Elif Efendi, 1303/1886 Cemâziyelâhir ayında icâzet almıştır. Daha sonra Konya Mevlevî Dergâhı'ndan kendisine “Mevlevî Şeyhlerine Mahsus olan *Destarlı sikke*” giymesine müsaade edilmiş ve artık onu bir “Mevlevî” yapacak şeyhlik icazeti kendisine tevdi edilmiştir.

Elif Efendi'nin, içinde bulunduğu bu dönemde Mevlevîlik camiası yanında, aslında kendi aile tarikatı olan Sâdîlik de ilginç bir seyir izlemektedir. Sâdîlik bugün Suriye ile Kudüs arasında bulunan “Ciba” kasabası denilen bir yerde Sâdettin El-Cibavî tarafından kurulmuş bir

tarikattır. Sâdîliğin İstanbul’a gelişi fetihten çok sonra, 18. yüzyıl başlarındadır. Bu açıdan Sadilik, İstanbul’a “sonradan gelme” bir tarikat olma özelliğini de taşır. Bu sonradanlık günümüzde pek bir anlam ifade etmese de o dönemin kuralcı yapısı içinde bir “tekzip” ve “dedikodu” malzemesidir.

Sadiliğin İstanbul’a gelişi, 1700’lü yılların başlarında Sâdettin-i Cibavî’nin neslinden Abdüsselam-ı Şeybanî’nin İstanbul’a gelmesi ile başlar. Şeybanî’nin “İstanbul Dervîşânı” ile buluşturduğu bu “Kıyamî” (ayakta sabit durarak zikir yapan) tarikat, oldukça garipsenen bir hal alır. Çünkü İstanbul’daki bütün sesli zikir yapan tarikatlar genel olarak “devrânî” (dönerek zikir eden) tarikatlardır. Toplanan İstanbul Meşâyihî (Şeyhler Meclisi) bir çözüm yolu olarak “Şeybanî Efendi’nin İstanbul’daki bir tarikatten *usulen* icazet alması” önerisini masaya yatırır. Sorun günümüzde de şöhretini kaybetmeyen “Cerrahî” tekkesi tarafından çözülür. İstanbul’un “kıdemli şeyh efendilerinden” olan Cerrahî Şeyhi Sertarikzâde Mehmed Emin Efendi, Hazreti Şeybanî’yi kırk gün halvete sokarak kendisine “usulen” bir Cerrahî hilafeti verir. Böylece bu çözüm İstanbul tekke hiyerarşisinin dengesini bozmaz ve Cerrahîlik-Sâdîlik arasında yüzyıllarca sürececek bir bağ tesis eder.

İstanbul’un yeni yüzyıl tarikatı olan Sâdîliğin genç şeyhi Elif Efendi’nin üçüncü tasavvufi yeterliliği de kendilerine Şam’dan misafir gelen ve Sâdettin Cibavî neslinden olan “Yunus Eş-Şeybanî” tarafından verilmiştir. Sâdîliğin önemli isimlerinden olan bu zat, Elif Efendi’ye sadece ailesinin giymesi adet olan beyaz sikke ve hırka giydirerek onu İstanbul Sâdîleri arasında önemli bir makama getirmiştir.

Tasavvufi eğitimini bu şekilde özetleyebileceğimiz Şeyh Elif, 1879 yılında babasının Hacca gitmesi ile önce vekâleten, ardından da asaleten Hasirizâde Tekkesi’nin şeyhi olmuştur ve son dönem dejenerasyonundan kurtulamamış tekke hayatı, onun şeyhliği ile birlikte son bir silkeleniş yaşayarak tekrar kendine gelmiştir. Bu silkelenişte Elif Efendi’nin, bir tasavvuf erbabı olarak pozitif ilimlerle uğraşmasının etkisi büyüktür. Geleneksel tarzdaki mesnevi geleneğini devam ettiren Elif Efendi bu dönemde Darwin teorisine reddiye yazmaktan, Arapça gramerine kadar birbirinden ilginç konularda 12 eser yazmıştır.

Elif Efendi’nin şeyhliği ile beraber tekkesindeki en önemli gelişme, daha evvel de söylediğimiz gibi tekkenin yeniden inşasıdır. II. Abdülhamid emri ile yapılan bu inşada Elif Efendi yine maharetini göstermiş ve tekkenin en ince ahşap desen ayrıntısına kadar bütün mimari çizimlerini kendisi yapmıştır. Bu çizimlerin tekkede 1970’li yıllara kadar durduğunu bildiren Elif Efendi’nin kızı Elife Orbeyi, büyük bir kitap koleksiyonu ile bu çizimlerin bir gece çalındığını, yine bu aileden gelen ünlü “Yüksek Mimar Baha Tanman”a nakletmiştir.

Mimari becerisi ve zevki ile kendisini hayran bırakan bu zatın çizimleri bugün kim bilir nerede ve kimin elindedir?

İlmi şahsiyetinin yanında sanatçı bir kişiliğe de sahip olan Elif Efendi çok özel bir “Ta’lik” hattatı idi. Bu mesleği sanatçı Mevlevîlerden öğrenen Elif Efendi, hat icazetini meşhur Bursalı Mevlevî Şeyhi Mehmet Zeki Dede’den almıştır. Elif Efendi’nin yazı örnekleri arasında kendi mimarı olduğu tekkesinin kapı girişindeki tarih kitabesi de vardır. İmzası Elif Efendi’ye ait olan bu yazıdan başka, meydan kısmında ahşaba yazılmış Zerendud levhalarının olduğunu da arşiv fotoğraflarında görmekteyiz. Fakat her bakımsız vakıf eseri gibi bu tekkedeki bütün yazılar da sırra kadem basmıştır. Hem de hazin bir hikâyeye... Tekkeyi talan eden hırsızlar gördükleri her altınla şeyi bir değer zannettiklerinden altınları buradan sökmüşler. Üzerinde üç beş gramla ifade edilebilecek kadar az altın bulunan bu yazılar da talandan nasibini almış, varakla yazılmış cânım yazılar kazınmak suretiyle mahvedilmiştir.

Aile içinde birçok kâğıt levhası olduğu belirtilen Elif Efendi’nin bu yazılarından ikisi çok kısa bir süre önce tarafımızdan bulunarak ilk defa bu yazımızda yayınlanmaktadır. Ayrıca Elif Efendi’nin eski bir yazı yazma usulü olan “tırnakla yazı yazma” kabiliyetinin de bulunduğu Elife Orbay’dan nakledilmektedir. Fakat ne gariptir ki “hüsn-i niyet” ile yapılmış, “ehliyetsiz” işlerle dolu olan ilim tarihimiz Elif Efendi’ye de olmayacak bir şey yapmış: İsminden çağrıştıran sebebi bilinmez “kadınsı” havadan dolayı kadın hattatlarımız listelerinde esfle yerini almıştır.

Bütün bunların yanında çok iyi Farsça, Arapça bilen Elif Efendi’nin bugün Süleymaniye Kütüphanesi’nde, tekkenin kendi bölümünde kayıtlı çok kıymetli bir divanı da bulunmaktadır.

Elif Efendi’nin bu ilmi-sanatçı kişiliği yanında, aslında onu bu kadar konuşturan en önemli özelliği Osmanlı sarayı ile olan münasebetidir. II. Abdülhamid Han’dan sonra tahta çıkan V. Mehmed Reşad, Osmanlı padişahları içinde belki de rengini en açık eden bir Mevlevî idi. Sultan Reşad’ın bu muhabbeti bütün mevlevîhânelerde bir tamir emrine vesile oldu ve ilk olarak kendisinin de çok sevdiği ve bugün türbesinin karşısında bulunan Bahariye Mevlevîhânesi’ni onarttı. Sultan’ın Mevlevilik muhabbeti sadece bununla da sınırlı değil. Kendisi çok iyi Farsça bilen ve uzun süre Mesnevi- i Şerif takip etmiş birisiydi. İşte bunun bir sonucu olacak ki saray hizmetinde uzun süre bulunmuş Hasırîzâde ailesi üyesi olan Elif Efendi ile Mehmet Reşad arasında sıkı bir dostluk peyda olmuştur. Tam bu zamanlarda Elif Efendi’ye tekkelerle ilgili genel bir vazife de tevcih edilir. “İlmindeki rütbesine ve irfani tecrübesine mukabilen” kendisine 1907 yılında İstanbul Meclis-i Meşayih Reisliği (Şeyhler Meclisi Başkanlığı) verilir ve artık Elif Efendi’nin sarayla irtibatı da “resmi” bir şekilde

bürünmüş olur. Elif Efendi'nin Sultan ile sıkı dostluğunun Mesnevi merkezli olduğunu söylemekle birlikte aslında Şeyh Efendi'nin Sultan'a sıklıkla sır kâtipliği de yaptığını söyleyebiliriz. Bunu Elif Efendi'nin oğlu Yusuf Zahir Efendi'nin (Hasırcıoğlu), Sultan Vahdettin'in damadı İsmail Hakkı Okday'dan aktardığı bir anekdot sayesinde öğreniyoruz.

Bu manevi bağ içerisinde Sultan Reşad bir gün Elif Efendi'ye:

- “Herkes benim hiçbir işe karışmadığımdan şikâyetçi. Hâlbuki böyle yapmasam bu herifler (ittihatçılar) beni Konya'ya gönderip bir Cumhuriyet ilan ediverirler. Ben bunu ecdat mirasının bekâsı için yapıyorum.” demiştir.

Elif Efendi'nin saray hükümdarları ile olan bu yakın münasebetinin yanında saraylı birçok kimse ile görüştüğünü, hatta bazılarının kendisine derviş olduğunu bilmekteyiz. Elif Efendi'nin kızı Elife Hanım'ın belirttiğine göre Hanedan damatlarından Damat Refik Bey ve Tophane Müşiri Mehmet Seyyid Paşa Şeyh Elif Efendi'nin dervişleri arasındaydı. Bununla beraber Prens Selahaddin Bey ile Elif Efendi arasında yakın bir bağ bulunuyor. Hatta o kadar ki Selahaddin Bey'in kendisi ve hazret için çok özel olacak tekkenin kıyısına tekabül eden Sötlüce Vapur İskelesi'nin yapılması hususunda büyük gayret sarf ettiğini biliyoruz. Sırf Meşayih Reisi Elif Efendi'nin yaşına hürmeten vapur iskelesi projesinde değişikliğe gidilmiş ve iskele Sötlüce'de inşa edilmiştir.

1910 yılında kendisine üçüncü rütbeden “Mecidî Nişanı” verilen Elif Efendi artık devlet hizmet madalyası sahibi bir kişiydi. 1911 yılında yaşı altmış beş olduğundan 5 Mayıs günü Meclis-i Meşâyih Başkanlığından emekliye ayrıldı.

Elif Efendi'nin bundan sonraki yaşamı çok sakin bir ortamda geçer. Tekkelerin gidişatını iyi görmemiş olacak ki 1915'li yıllarda kendisini kabuğuna çeken bu zat vaktini daha çok tekkenin harem dairesinde geçirmeye başlar. Tekkelerin kapatılış tarihi olan 1925 yılına kadar tekkesindeki vazifesini yerine getiren Elif Efendi bu dönemde artık sadece Mesnevi derslerine devam etmiş ve daha sonrasında yapılan tarikat ayinini ise, oğlu ve halifesi Yusuf Zahir Efendi'ye bırakmıştır.

30 Kasım 1925 yılında “*Tekâyâ ve Zevâyâ'nın kapatılmasına Dair Kanun*”un yayınlanması ile her ailede yaşanan dram Hasırizâdeleri de vurur. Koskoca emekli Meşayih Reisi Elif Efendi'nin altı kuşak ailesinden yadigâr tekkesi elinden alınmış ve sadece harem dairesi, hayatı müddetince oturmasına müsaade edilen bir alan olarak kendilerine vakıflarca “hibe” edilmiştir.

Bu kara hadiseyi bizzat yaşayan Hasirizâde ailesinin büyük reisi Mehmet Elif Efendi'nin vücudu, bu acıya daha fazla tahammül edememiştir. “Koca Şeyh Elif” yaşadığı kısa bir hastalık döneminden sonra, Cumhuriyet ilan edilmeden yedi ay evvel, 1927 yılının 3 Ocak sabahı, arkasında koskoca yetim bir aile bırakacak ve hayata gözlerini yumacaktır. Elif Efendi “mahalle camiinde” yapılan çok sade bir cenaze töreninin ardından tekke arazisine gömü izni olmadığı için yan tarafta bulunan cami ile tekkeyi birbirinden ayıran müştemilat duvarının cami tarafındaki dibine defin edilebilmiştir.

O günün Osmanlı bakiyesinden kalan kişiler için pek üzücü olan bu vefat haberi, “Elif gitti ve bu iş bitti” dedirtecek kadar sosyal bir üzüntü vesilesi olmuştur. Bütün bu üzüntüye Elif Efendi'nin defninde yaşanan problem de eklenince Cumhuriyet'e intikal etmiş “Osmanlı dervişleri”nin çoğu tamamen kabuğuna çekilmiştir.

Bu üzüntüler tekkeler kapatıldığında şeyhlikleri azledilen birçok tekke büyüğünü de etkilemiştir. Son dönem Mevlevi şeyhlerinden olan ve tekkeler kapatıldıktan sonra Selimağa Kütüphanesi'nde müdürlük yapmış Ahmet Remzi (Akyürek) Dede'den tutun, meşhur Uşşâkî şeyhi Hüseyin Vassaf beye kadar birçok kudemâ Elif Efendi hakkında “ölümüne tarih düşüren” şiirler kaleme almışlardır.

Bu ölüm, halkın bu denli üzüntüsü yanında Hasirizâdelerde de büyük bir yıkım yaşattı. Çünkü Hasirizâdeler için kötü günler burada başladı. Aile 1934'te çıkarılan soyadı kanunu ile “HASIRCI” soyadını almıştı. Tekkenin son postnişini olan Yusuf Zahir Efendi (Hasircioğlu) bir müddet daha usullerini icra etmeye teşebbüs etse de buna muvaffak olamamıştır. 1927 yılında Süleymaniye Kütüphanesi'ne müdür olan Zahir Efendi, tasavvufi kimliğinden çok babasının önemli bir oğlu olmakla ve idari vazifeleri ile anılmıştır.

Hasirizâdelerin ikinci önemli köprü kişisi, Elif Efendi'nin ikinci çocuğu olan Elife Orbeyi'dir. Elife Orbeyi yakın zamanda vefat etmiş bir aile büyüğü olarak uzun yıllar tekkenin harem dairesinde ikamete devam etmiş ve sonunda Vakıflar Müdürlüğü'nün baskılarına dayanamayarak tekkeden ayrılmak zorunda kalmıştır. Bugün tekke ve babası hakkındaki birçok hatıratı kendisinden nakille öğrendiğimiz bu Osmanlı hanımefendisi, kızını ünlü tarihçi Mithat Sertoğlu ile evlendirmiştir. Cumhuriyet arşivciliğinin ilk isimlerinden olan Mithat Sertoğlu, Başbakanlık Arşivi'nin ilk katalogunu hazırlayan kişidir. Sertoğlu akademik kariyerinin yanında, bir dönem Mossad ajanlığı iddiaları ile gündemde kalan Gazeteci Sedat Sertoğlu'nun (da amcasıdır) amcası olması bakımından da önem arz etmektedir.

İşte bu hal üzerine hayatın tozlu raflarında kalan Elif Efendi ve ailesi, hala gün yüzüne çıkamamış fakat gün yüzünde birçok şeyin kalmasını sağlamış bir eda ile hatıralarda yaşamaktadır. Bu hatıraların en önemlileri Vakıflar Müdürlüğü’nce onarılmayı bekleyen Sütlüce tepesindeki tekke ile Süleymaniye Kütüphanesi’nde hala tasnife girmeyi başaramamış şahsi tekke metrukâtında gizlidir. Kim bilir bu tarihi kayıtlarda neler gizlenmektedir?

Hasırîzâde Tekkesi

XVIII. yüzyılda inşa edilmiş bu tekke, Elif Efendi’nin büyük dedesi Mustafa İzzî Efendi tarafından yaptırılmıştır. İstanbul’a XVIII. yüzyıla kadar girememiş olan Sâdîlik Tarikatı’nın şehirdeki en önemli merkezlerinden de biri olup, İstanbul’un “yüksek rakımlı” misafirlerini ağırlamıştır.

Sütlüce tepesinin, Eyüp sırtlarını ve Haliç’i gören yamacının başına inşa edilmiş olan tekke, ünlü Mevlevî Yusuf Sîneçak Dede’nin kabri üzerindedir. Bu tepe eski zamanlarda İstanbul ahalisinin tenhaya kaçmak için tercih ettiği bir mekandır. Sütlüce’de tenhaya çekilenler arasındaki en şöhretli isim ise, Şeyh Galib Dede’dır.

1888’de II. Abdülhamid tarafından tekrar inşa ettirilen tekkenin mükemmel seviyedeki mimari tasarımı en ince ayrıntısına kadar Elif Efendi’ye aittir. Tarikat ayinlerinin yapıldığı, son derece büyük bir meydana sahip olan tekkenin her yerinde oldukça ihtişamlı süslemeler bulunur. 1967’de gerçekleştirilen tamir, Vakıflar Genel Müdürlüğü’nce yaptırılmıştır. “Usulen” gerçekleştirilen bu tamirden sonra ailenin çabalarıyla ayakta durmaya çalışan tekke, Vakıflar’ın aileyi kiracılıktan men edip dışarı atmasıyla bomboş kalmıştır. Bu tarihten sonra da harabeye dönüşmüş, defalarca talan edilmiş ve içi boşaltılmıştır. 1987 yılında raporlarda “elektrik kazası” olarak belirtilen garip bir yangın ile yerle bir olan tekkenin harem dairesinden hiçbir iz kalmamıştır. İlginçtir ki, yangın sonrasında içerideki eşyaların ve hat yazılarının külleri dahi bulunamamıştır. Tarihiyle beraber külleriyle de sırta kadem basan tekke, bu tarihten itibaren geçtiğimiz son üç yıla kadar sarhoş ve meczupların istilasına uğramıştır. Kentsel Dönüşüm Projesi’nde tarihi kültür alanı olarak belirlenen bu bölge, Büyükşehir Belediyesi tarafından baştan aşağı yenilenmekte. Sahile inşa edilen Haliç Kongre Merkezi’nin tam üzerindeki tekkenin restorasyonu Belediye tarafından “gecikmeli” olarak gerçekleştirildi. Kısa bir zaman sonra restorasyonu tamamlanacak olan tekke Koç Holding’in müze ve iş alanlarının da oldukça yakınında. Bakalım yıllarca terk edilmiş bu tekkeye yakın zamanda kimler “sahip” çıkacak..?

Bir Zeylnâme:

Yazıyı kaleme aldığımız tarihlerden sonra bu tekkenin tarihçesine pek çok yeni bilgi eklendi. Tekkenin restorasyonu tamamlandı! Fakat ne tamamlanma... Tekkenin planında yapılan ciddi değişikliklerden tutun, elimizdeki fotoğraflara göre alakasız bir tezyinât ile doldurulan binada aslında uygun olmayan onlarca şey göz göre göre icra edildi. Bunlardan en önemlisi yazıda da bahsettiğimiz Elif Efendi'ye ait kaybolan meydan yazılarıydı. Bu yazıların fotoğraflarını ve bilgilerini muteâhhit firma ile paylaşmamıza rağmen nedense parayı seven bu firma “çok yüksek bir maliyete çıkacak” bahanesi ile bu yazıların tekrar aslına uygun şekilde yerine nakş ettirmedi. İşin en acı kısmı ise vakıflar denetimlerinde bu yazıların bilinmesine rağmen göz ardı edilmiş olmasıdır.

Bu ninvâl üzere tekke eksik gedik tamamlandı tamamlanmasına ama asli vazifesine yahut tarihi misyonuna uygun bir faaliyette bulunmasını ümit ettiğimiz ve bir müze olur hayaliyle beklediğimiz bu bina ismini zikretmek istemediğim bir vakfa “bedelsiz” olarak tahsis edildi. Buraya kadar olan kısmı tekkenin yine de başboş kalmasından iyi olacağından su götürür bir gelişmeydi. Fakat tekkenin yüzyıllardır taşıdığı adını tekkeye vermeyi uygun görmeyen bu sivil toplum kuruluşu hangi kaynağa dayandığını bilemediğimiz bir ismi tekkeye verdi. Tekkenin yeni yüzyıldaki adı “Elif Efendi Tekkesi”... Hiçbir kaynak ve mecmuada tekkeye dair böyle bir isim olmadığı bir kenara, Elif Efendi'nin isminin Elifî olarak anlamlandırılmaya çalışılması yahut Elifî kelimesi ile zorlama bir Elif'e ait takısının var edilmeye niyetlenilmesi gerçekten hem kültürel hem de ifrânî bir hezeyândır. Bu satırları okuma tenezzülünde bulunan yetkililer ümit ediyoruz ki, tekkenin adını eskisi gibi “Hasırîzâde Tekkesi” yahut “Elif Efendi Tekkesi” olarak değiştirmeyi irfân ederler...

Bir Zeylnâme daha

Okuduğunuz yazı her ne kadar yayınlanmamış olması hasabiyle metninde değişikliğe gidilebilecek bir tasarrufata sahip bulunmaklıkla birlikte aradan zaman geçtikçe gelişen olayları bir zeyl olarak kaleme almak, içerisinde bulunduğumuz konuların manalarının serecamında son derece büyük bir önem arz etmektedir. Örneğin yukarıda zikr ettiğimiz tekkenin ismi hususundaki yanlışlık metin kaleme alındıktan sonra düzeltilmiş ve tekkenin adı “Elif Efendi Tekkesi” olarak tashih edilmiştir. Her ne kadar yazdığımız şeyi geri almak kolay olsa da böylesine önemli gelişmeleri önü ve ardınca nakletmek elzemleşiyor. Makalenin derlendiği tarihten günümüze kadar yeni bir gelişme var ki bu da yazının bütün yapısının yeniden tesisine vesile oldu. Bu gelişme Elif Efendi'nin yazımızın başlığına da ilham kaynağı olan Darwin Teorisine yazdığı reddiyenin mucizevi bulunma öyküsüdür. Yukarıdaki satırların

kaleme alındığı yıllardan bugüne bilgilerin kendi yıllarındaki kıymeti mühim olduğundan bu zeylname her ne kadar yazıdaki bilgilere bir reddiye gibi dursa da yukarıda zikrettiğimiz şekilde bilginin tarih içerisinde değişimini de okuyucumuzun fahmedebilmesi açısından ayrıca yazılması daha münasib görölmektedir. Türkiye Yazma Eserler Kurumu müntesiblerinden kıymetli ağabeyim Tarihçi İbrahim Göksel Baykan'ı bir sohbetimiz esnasında kaleme alınan bu yazıdan habersiz bir hatırayı nakletmeye başlaması meclisimiz büyük bir heyecana gark etti. Öyle ki Elif Efendi'ye ait büyük bir terekenin bir antikacı tarafından kuruma getirilmiş olması ve kurumun da içerisinde Elif Efendi'nin bazı müellif hattı yazma eserlerinin bulunduğu bu terekeyi satın alması Risale-i Gâvin namındaki meşhur eserin de bu terenin içinde yer alması bir mucizeden başka ne olabilir ki? Sohbetimizden bir müddet sonra İbrahim Göksel ağabeyim bu risalenin bir dijital nüshasını bizimle paylaşması da gerçekten büyük bir mutluluk vesilesi oldu. Ümid ediyoruz ki bu eser, kaybolduğu sanılan ve ümitsizce yukarıdaki satırlarımızda bahsettiğimiz bu mühim eser yeni harflere çevrilerek irfan hayatımızdaki meraklılara bir başvuru kaynağı olur. Bu satırlar vesilesiyle İbrahim Göksel ağabeyimiz başta olmak üzere yazma eserler kurumuna bu terekeyi ait olduğu Süleymaniye Kütüphanesi Sütölce Dergâhı koleksiyonuna kazandırdıkları için bir kez daha şükranlarımızı arz ediyoruz. Gönöl diler ki, paramparça olmuş pek çok tekke terekesi de bir gün böyle ünsiyete sahip diğör evraklarla tevhid olma şansını elde edebilir.

Zira “El-Arifû Yekfuhûl İşârâ”...

Ehline münhâsır olmak üzere kaybolan bu yazıların metnini sizlerle burada paylaşmak istedik...

Meydanda ahşap üzerine tâlik olarak zerendut halde Elif Efendi tarafından işlenmiş ve sonra sırta kadem basmış bu levhalardaki nukt-ı şerif Elif Efendi'nin babası Ahmed Muhtâr Efendi'ye aittir...

Sen kutb-u muallâsın yâ hazret-i Sa'deddin
İsminle müsemmâsın yâ hazret-i Sa'deddin

Ya gavs-ı muazzâm sen hursîd-i velâyetsin
Himmetine süreyyâsın yâ hazret-i Sa'deddin

Ey Bedr-i cihan-ârâ sultan-ı atâ-ferma
Râi-i reayâsın yâ hazret-i Sa'deddin

Şarktan nazarın garba ânide müessirdir
Şems ü felek-ârâsın yâ hazret-i Sa'deddin

Vâdi-i muhabette ser-haylâsın uşşâkın
Sern dâver-i mânâsın yâ hazret-i Sa'deddin

Sen bezm-i Peyamber'de içtin yed-i Hayder'den
Mest-i mey-i asfâsın yâ hazret-i Sa'deddin

Biçâreye her demde imdâd erişir senden
Hâmi-i berayâsın yâ hazret-i Sa'deddin

Dünya'da ve ukbâda nâfiz nefesin elhâk
Sen şahid-i Mevlâ'sın yâ hazret-i Sa'deddin

Pirim bana imdâd et Allah için ihsan et
Zi berrü atayâsın yâ hazret-i Sa'deddin

Dergâh-ı Muhammed'de Muhtar'a tavassut kıl
Dermandeye me'vasın ya hazret-i Sa'deddin